

ЕКОНОМИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ І ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 346.5(477):330.341.1

О. П. Подцерковний,

*д-р юрид. наук,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
завідувач кафедри,*

Д. В. Зятіна,
*канд. юрид. наук,
доцент*

*Національний університет
«Одеська юридична академія»*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРАВОВИХ УДОСКОНАЛЕНЬ У КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На основі вивчення національного та іноземного законодавства розглянуто перспективні напрями комерціалізації інновацій вищими навчальними закладами шляхом створення spin-off компаній. Увагу зосереджено на необхідності вдосконалення господарського, податкового, бюджетного законодавства з метою підвищення ефективності державної підтримки інноваційних підприємств.

Ключові слова: інновації, комерціалізація інновацій, інноваційна діяльність вищих навчальних закладів, інноваційні підприємства, spin-off компанії, технологічні парки.

Останні декілька десятиліть відбувається поступовий перехід від індустріального суспільства, яке значною мірою вичерпало свій потенціал економічного зростання, до суспільства інформаційного, заснованого на використанні знань, інформації та нових технологій. Це свідчить про формування інноваційної моделі економічного розвитку, що зумовлює необхідність приведення всіх форм і методів управління макро- та мікроекономічними процесами, у тому числі правових, до відповідних умов постіндустріального (інформаційного) суспільства.

За оцінками західних експертів глобальне економічне зростання більш ніж на 75 відсотків засновано на досягненнях науково-технічного прогресу, більше половини прибутків, що отримуються суб'єктами господарювання, генеруються в результаті впровадження нових товарів та послуг на ринку, а частка нематеріальних активів у вартості довгострокових активів підприємств західної Європи наближається до 50 відсотків, у США – до 70 відсотків, демонструючи високі темпи зростання, які значною мірою перевищують темпи зростання ін-

ших активів підприємств [1, с. 30]. Необхідність інноваційного розвитку також зумовлюється вичерпним характером традиційних, особливо сировинних ресурсів. На противагу їм інновації, як результати творчої та інтелектуальної діяльності, практично невичерпні.

Правовою основою інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, у тому числі наукових досліджень вищих навчальних закладів та їх комерціалізації, служать в Україні численні законодавчі акти, серед яких виділяються: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, закони України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р., «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р., «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» від 15.12.1993 р., «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р., «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. тощо. Система цих законодавчих актів надзвичайно розгалужена.

© О. П. Подцерковний, Д. В. Зятіна, 2013

Також проблемам правового регулювання інноваційної діяльності в Україні присвячено чимало наукових праць, зокрема роботи Ю.Є. Атаманової [2], Д.Є. Висоцького [3], О.М. Давидюк [4], Г.П. Єригіної [5], О.Р. Зельдіної [6] та багатьох інших. Водночас поряд із розумінням важливості інноваційного розвитку на сьогодні залишається досить багато проблемних питань, пов'язаних, з одного боку, із надмірною зарегульованістю інноваційної діяльності, а з іншого – із відсутністю достатніх правових та економічних стимулів для розвитку інновацій.

Метою статті є аналіз законодавства, що регламентує питання державного стимулювання інноваційної діяльності різних суб'єктів, виокремлення проблем, що стримують інноваційний розвиток економіки й окреслення шляхів їх вирішення.

Законодавче визначення інновацій міститься в Законі України «Про інноваційну діяльність», де інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

У ст. 325 ГК України закріплено визначення інноваційної діяльності як діяльності учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм із тривалими термінами окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво й інші сфери суспільного життя. Ці положення конкретизуються у ч. 3 п. 1 ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», де інноваційна діяльність визначається як діяльність, яка направлена на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Положення щодо пріоритетності інноваційного розвитку знаходимо в Законі України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» від 16.10.2012 р.; у Середньострокових пріоритетних напрямках інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2012 р. № 294; у Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері, затвердженій

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 № 691-р. та інших нормативно-правових актах. Законодавчо закріплюється важливість інноваційного розвитку та акцентується на необхідності оптимізації державної підтримки інноваційної діяльності.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують у країні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних. При цьому під інноваційним підприємством (інноваційним центром, технопарком, технополісом, інноваційним бізнес-інкубатором тощо) розуміється підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти та (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції та (або) послуг. На жаль, податкове законодавство, зокрема новий Податковий кодекс, не містять будь-яких пільгових умов функціонування інноваційних підприємств, хоча саме на утворення таких умов і було розраховане законодавче положення щодо запровадження інноваційного підприємства.

Одним з основних суб'єктів, що покликані в Україні здійснювати наукові дослідження і відповідно сприяти розробці та впровадженню інновацій, є вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ). Спеціальним законодавчим актом, що закріплює їх правовий статус, є Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. Вищий навчальний заклад визначається як освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання і професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у сфері вищої освіти, а також здійснює наукову і науково-технічну діяльність. Таким чином, здійснення наукової та науково-технічної діяльності є однією з основних функцій ВНЗ.

Разом із тим, незважаючи на численні законодавчі положення щодо підтримки інновацій та наукових досліджень в Україні, у тому числі наукової діяльності ВНЗ, реальний стан фінансування відповідних заходів багато в чому унеможливує реалізацію намічених заходів підтримки. Також процеси комерціалізації у

ВНЗ не розвиваються достатньо ефективно з причин надмірної зарегульованості цієї сфери відносин; наявності правових та організаційних обмежень щодо вільного розпорядження ВНЗ коштами на наукові дослідження та можливості створення spin-off компаній; відсутності дієвих фінансово-господарських та податкових стимулів у законодавстві щодо проведення інноваційних розробок, пов'язаних із фінансуванням інноваційних проектів бізнес-структурами; недоліками правового механізму державної підтримки інноваційної діяльності, що не дозволяє чітко визначити критерії напрямів та форм підтримки, що не виключає суб'єктивізм при наданні підтримки та робить її недостатньо ефективною.

Прогаляни правового забезпечення інноваційної діяльності визнані на державному рівні. Зокрема, в Указі Президента України «Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 12.03.2013 р. № 128/2013 серед інших завдань у п. 41.1.2 вказано на необхідність внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (нова редакція), передбачивши, зокрема, створення умов для комерціалізації технологій, спрощення діяльності, зменшення дозвільних процедур та дерегуляцію.

Одним із невирішених питань є проблеми повноважень ВНЗ щодо відкриття дочірніх підприємств.

Наприклад, у Плані заходів щодо реалізації Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю на період до 2017 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.12.2012 р. № 1077-р., зокрема вказується, що особливу увагу слід звернути на підкреслення необхідності вжиття заходів із запровадження механізму участі державних, у тому числі бюджетних, наукових установ в утворенні господарських товариств шляхом внесення до статутного капіталу товариств об'єктів права інтелектуальної власності, що належать таким установам.

Хоча законодавство, у тому числі Господарський кодекс України та Закон України «Про вищу освіту», не передбачають заборон

на відкриття дочірніх підприємств, але процедура відкриття підприємств та наділення їх майном багато в чому унеможливується внаслідок обмежень на використання майна вищими навчальними закладами.

Зокрема, право оперативного управління на майно, яким наділяються вищі навчальні заклади, призначено для використання лише для некомерційної господарської діяльності (ст. 137 ГК України).

У ч. 2 ст. 63 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що майно, яке знаходиться у державній і комунальній власності й передане в оперативне управління вищим навчальним закладам державної і комунальної форм власності, не підлягає вилученню або передачі будь-яким підприємствам, установам, організаціям, крім випадків, передбачених законодавством. Разом із тим неможливо утворити будь-яке підприємство, не порушивши закон, якщо не передати новоутвореному підприємству певне майно.

Згідно зі ст. 26 Закону України «Про вищу освіту» національному вищому навчальному закладу лише за рішенням Кабінету Міністрів України може бути надано повноваження приймати рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію підприємств, установ, організацій, структурних підрозділів вищого навчального закладу. Через це також виникають процедурні перешкоди на шляху створення spin-off компаній.

Розробляючи та закріплюючи на законодавчому рівні механізм створення вищими навчальними закладами spin-off компаній у нагоді може стати досвід Польщі, де такі положення вже закріплено в законодавстві. У Законі Польщі «Про вищу освіту» [7] від 27 липня 2005 р. містяться норми, що встановлюють можливість створення університетами spin-off. Так, у ст. 86а цього закону зазначено, що з метою комерціалізації наукових досліджень та розробок вищі навчальні заклади можуть засновувати товариство з обмеженою відповідальністю або акціонерне товариство (далі – товариство). Такі товариства мають бути засновані ректором за згодою Сенату або іншого колегіального органу, у сфері управління якого перебуває вищий навчальний заклад. Завданням товариства має бути, зокрема, придбання часток/акцій суб'єктів господарювання, які засновані з метою використання наукових дослі-

джені та розробок вищого навчального закладу.

Ректор передає товариству на підставі договору право на управління правами промислової власності вищого навчального закладу з метою їх комерціалізації. Дивіденди, які отримує вищий навчальний заклад від діяльності товариства, мають бути спрямовані на здійснення статутної діяльності вищого навчального закладу.

У ст. 86b зазначеного Закону Польщі «Про вищу освіту» вказано, що такі товариства можуть бути засновані спільно – державними та недержавними вищими навчальними закладами. Ст. 86c закріплює, що Сенат вищого навчального закладу, або орган управління, зазначений у статуті недержавного вищого навчального закладу, мають прийняти правила, які регулюють порядок управління авторськими та суміжними правами, правами промислової власності, правилами із комерціалізації результатів наукових досліджень та розробок, правилами використання активів та обладнання вищих навчальних закладів з метою комерціалізації наукових досліджень, а також з метою забезпечення можливості надання науково-дослідних послуг.

Отже, норми Закону Польщі «Про вищу освіту» закріплюють можливість створення університетом spin-off компанії, метою якої є комерціалізація наукових здобутків університету. Створення такої компанії у вигляді товариства з обмеженою відповідальністю дозволяє вищому навчальному закладу перекласти ризики, пов'язані з комерціалізацією, на таку компанію. При цьому вищий навчальний заклад передає права інтелектуальної власності до новоствореного товариства, які йдуть на збільшення статутного капіталу товариства. Взаєм цього вкладу університет отримує частку в spin-off компанії.

Перевагою такого способу комерціалізації є можливість розраховувати на великий прибуток від діяльності spin-off компанії, права інтелектуальної власності захищені та чітко визначені. При цьому саме університети займаються оцінкою прав інтелектуальної власності й отримують усі необхідні патенти для захисту цих прав. Водночас для обрання такого способу комерціалізації потрібно розробити наукові проекти, що мають великий комерційний потенціал, а також мати вчених, які готові займатися підприємницькою діяльністю.

Як підкреслюють дослідники питань комерціалізації університетських розробок: успіх або невдача комерціалізації залежить від того, чи був залучений до процесів комерціалізації сам винахідник, який володіє специфічними знаннями про свій винахід. Тому створення spin-off компаній за участі самих вчених-винахідників виглядає перспективним напрямом комерціалізації [8, с. 10].

Не менш важливою для України є проблема надмірної зарегульованості відносин щодо використання коштів, отриманих вищим навчальним закладом від комерціалізації інновацій. Зокрема, складна система звітності та бюджетного контролю унеможлиблює оперативне та ефективно вирішення питань щодо укладання договорів з продажу інновацій та розподілу відповідних коштів науковцям – виконавцям роботи та вищим навчальним закладам.

Бюджетний кодекс України (ст. 7) встановлює принцип єдності бюджетної системи, згідно з якою всі надходження бюджетних установ стають надходженнями до бюджету, а тому витрачаються не за волевиявленням вищих навчальних закладів, а відповідно до спеціальних класифікаторів, а також погоджених із Міністерством освіти і науки та Державним казначейством кошторисами. Бюджетний кодекс у ч. 9 ст. 13 забороняє відкриття позабюджетних рахунків.

Відповідно до вимог державного казначейства спеціальні рахунки можуть бути відкриті лише на окремі цілі та з обґрунтуванням кошторису витрат бюджетної установи. Це не завжди можливо зробити, виходячи із того, що досить складно завчасно передбачити можливі витрати, які матиме ВНЗ у зв'язку із проведенням науково-дослідних робіт. Тому що продаж готової інноваційної продукції не передбачає наступні витрати на підготовку цього продукту. Законодавчі правила також не передбачають витрачання коштів, отриманих від комерціалізації інновацій, на розвиток ВНЗ, фактично зводять усе на виконання кошторису, на цілі, необхідні для підготовки інноваційного проекту.

Відкритим залишається питання популяризації серед широких верств населення провадження інноваційної діяльності як одного з економічно ефективних і соціально важливих видів підприємництва в першу чергу шляхом упровадження в систему підготовки фахівців у вищих навчальних закладах спеціальних курсів,

семінарів, тренінгів тощо з метою формування та удосконалення навичок, необхідних для ефективно комерціалізації наукових розробок, управління правами інтелектуальної власності, інноваційними процесами та проектами.

Проблемний характер носить реалізація законодавчо закріплених заходів державної підтримки інновацій. Закон «Про інноваційну діяльність» передбачає широкий перелік заходів підтримки інноваційної діяльності. Наприклад, у ст. 17 закону закріплюються напрями фінансової підтримки інноваційної діяльності, серед яких різні форми кредитної підтримки та майнове страхування реалізації інноваційних проєктів у страховиків.

Про кредитну підтримку йдеться і в інших нормативних актах, зокрема в Порядку конкурсного відбору енергоефективних проєктів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів», затверджену Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 27.09.2011 р. № 64.

Разом із тим для реалізації названих заходів підтримки запроваджено низку вимог у підзаконних актах, що значно ускладнюють або взагалі унеможливають їх виконання, або не дозволяють комерціалізувати інновації. Так, державна підтримка для розроблення інноваційного проєкту може бути надана тільки після державної реєстрації проєктної пропозиції та оцінки її економічної ефективності, яка проводиться центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики за складною процедурою, що не виключає суб'єктивізм, а також не ґрунтується на гарантованих напрямках упровадження інновацій. На жаль, відповідна підтримка не дозволяє системно залучати кошти для фінансування інноваційних розробок суб'єктами господарювання.

Загалом теорія сумісних стимулів, що фактично реалізована сьогодні в законодавстві про державне фінансування інноваційної діяльності, неприродно розрахована на її неризикований характер та неодмінну прибутковість отриманих результатів інноваційної діяльності. Така суперечність має бути усунута задля державних капіталовкладень у сфері інновацій [9].

Не вирішена проблема стимулів до проведення наукових досліджень та інновацій у Податковому кодексі України, пов'язаних із відсутністю

підвищених норм амортизації техніки, віднесення на собівартість виготовленої продукції витрат на фундаментальні та прикладні дослідження тощо.

Операції, пов'язані з науково-технічною діяльністю, отримують певні податкові пільги, визначені в Податковому кодексі України. Наприклад, у п. 197 ст. 197.1.22 зазначено, що звільняються від оподаткування операції з оплати вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт особою, яка безпосередньо отримує такі кошти з рахунку органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів.

На жаль, такої пільги не передбачається у випадку надходження коштів від інших джерел, зокрема при здійсненні розробок за рахунок коштів суб'єктів господарювання, що виступають їх замовниками.

Крім того, Податковий кодекс утворює пільги для окремих секторів економіки, що не враховують інноваційний напрям діяльності підприємств загалом. Наприклад, звільнено від сплати ПДВ операції з імпорту та постачання: техніки, обладнання, устаткування, що працюють на альтернативних видах палива, товарів для виробництва космічної техніки, товарів, що використовуються для потреб літакобудівної промисловості. Так, зменшується зацікавленість суб'єктів господарювання у проведенні власних інноваційних розробок щодо виготовлення відповідної техніки замість імпорту готової техніки.

У літературі зауважуються й інші проблеми оподаткування, що заважають комерціалізації інновацій. У тому числі пропонується з метою підвищення ефективності податкової політики стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності внести зміни до прийнятого Податкового кодексу і запровадити інвестиційний податковий кредит, у тому числі включивши до переліку податків, за рахунок яких він може бути виданий, акцизи, податок на додану вартість і податок на видобуток корисних копалин, одночасно встановивши терміни надання цього податкового кредиту, які б відповідали терміну окупності інвестиційного проєкту на основі укладення відповідних договорів із податковими органами, а також використати досвід західних країн щодо встановлення неоподатковуваних резервів компаній для інноваційного інвестування [10, с. 53-55].

Особливими суб'єктами, діяльність яких спрямована на проведення досліджень у галузі науки та техніки, є технологічні парки. Засади створення та функціонування технологічних парків закріплені в Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Відповідно до закону технопарки функціонують в умовах спеціального режиму інноваційної діяльності. При цьому спеціальний режим інноваційної діяльності – правовий режим, який передбачає надання державної підтримки щодо стимулювання діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств при реалізації проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків.

У законі передбачений широкий перелік заходів підтримки, які за умов їх належної реалізації можуть мати неабиякий позитивний вплив на функціонування технологічних парків. Закріплюється можливість надання для реалізації проектів технологічних парків різних форм фінансової підтримки митних та валютних пільг (ст. 7, 9 закону).

Водночас на сьогодні діяльність технологічних парків не знаходить зазначеної державної підтримки. Хоча в Плані заходів щодо реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на період до 2014 року, затвердженому Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2013 р. № 234-р., зазначено, що для підвищення рівня інноваційного розвитку необхідним є вжиття таких заходів, як внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» щодо вдосконалення правових засад функціонування технопарків та спрощення механізму державної реєстрації їх проектів; визначення інноваційних структур, зокрема технологічних платформ та інноваційних кластерів, засад їх функціонування та особливостей публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері.

Як свідчить іноземна практика, створення технологічних парків є ефективним заходом, що сприяє розвитку інноваційного підприємництва. Якщо звернутися до досвіду Швеції, то технопарки в Швеції перебувають у приватній власності, держава здійснює фінансування окремих проектів у певній частині. У створенні першого технопарку Ideon ще у 1983 р. брали

участь держава, вчені Лундського університету, а також представники бізнесу. На території технопарку знаходяться чотири бізнес-інкубатори для молодих підприємців. Бізнес-інкубатори здійснюють головним чином організаційну підтримку тим, хто відкриває новий бізнес. Водночас технопарки допомагають інноваційним підприємствам не тільки шляхом створення бізнес-інкубаторів, але і шляхом надання кредитів (60-70 тис. євро, які є поворотними тільки в разі успіху компанії, в разі неуспіху стартап не зобов'язаний виплачувати технопарку гроші).

У Польщі в Поморській вільній економічній зоні також функціонує Гданський науково-технологічний парк, одним із засновників якого є Гданський політехнічний університет. У технологічному парку створено технологічний інкубатор, який надає різні види послуг, серед яких – сприяння в налагодженні співробітництва та залученні бізнес-партнерів, юридичні консультації, безкоштовне або на пільгових умовах користування конференц-залами та інше. У технологічному парку діє програма «бізнес-інкубатор». Суб'єкти малого підприємництва, які відповідають встановленим критеріям, можуть скористатися привілеями цієї програми у вигляді отримання безкоштовних юридичних та бізнес-консультацій, взяття в оренду приміщень технологічного парку на пільгових умовах, користування послугами «віртуального бюро» (отримання службової адреси, власний телефонний номер, обслуговування телефонної лінії, обслуговування факсу, пільгові ціни на канцелярські товари та кур'єрські послуги) та інші види послуг. Позитивний досвід функціонування технопарків в іноземних країнах має бути застосований і в Україні.

Таким чином, проблеми нормативно-правового забезпечення комерціалізації інновацій у вищих навчальних закладах, проблеми, пов'язані з підтримкою інноваційного підприємництва, потребують системного вирішення як за формою, так і за змістом. В основі такого вдосконалення мають стояти розширення самостійності ВНЗ, утворення правових стимулів до інноваційних розробок у середовищі бізнесу, підтримка діяльності спеціальних інноваційних осередків – технопарків, наукових парків та вдосконалення бюджетно-податкового забезпечення підтримки інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Intellectual Property Commercialization: Policy Options and Practical Instruments // United Nations Publications. - Sales No. 11.П.Е.16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unepce.org/index.php?id=26564>.
2. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : [монографія] / Ю.Є. Атаманова. – Харків : Вид-во „ФІНН”, 2008. – 424 с.
3. Висоцький Д.Є. Правове забезпечення інноваційної діяльності: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 / Д.Є. Висоцький ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2010. – 19 с.
4. Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 / О.М. Давидюк ; Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.
5. Єригіна Г.П. Правовий режим власних надходжень бюджетних наукових установ: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 / Г.П. Єригіна ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2007. – 20 с.
6. Зельдина Е.Р. Специальный режим хозяйствования: проблемы и пути их решения: монография / Е.Р. Зельдина. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2004. – 247 с.
7. Law on Higher Education [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.nauka.gov.pl/higher-education/law-on-higher-education/>.
8. New concepts for academic entrepreneurship / Peter van der Sijde, Birgit Wirsing, Rudi Cuyvers, Annemarie Ridder (eds.). – Twente University Press, 2002.
9. Подцерковний О.П. Правові проблеми фінансування інноваційних проєктів / О.П. Подцерковний // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 4. – С. 63–65.
10. Подлевський А.А. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. пр. – Вип. XVII, № 4 / А.А. Подлевський, М.Ю. Перев'язко. – Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2011. – С. 48–55.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2013 р.